

DESZCZ (526) *sb m*

deszcz (432), **deżdż** (25), **deszdż** (20), *deszcz a. deżdż* (23), *deszcz a. deżdż a. deszdż* (26), *deszcz PowUrb, BierEz, Murm* (4), *Mymer*¹ (4), *BartBydż* (4), *FalZioł* (46), *BielŻyw* (4), *GlabGad* (6), *WróbŻołt* (7), *RejPs* (8), *RejRozm, HistAl, LubPs* (14), *KrowObr, RejWiz* (13), *Leop* (22), *RejZwierc* (4), *BielKron* (49), *Mącz* (38), *SienLek, RejAp* (2), *GórnDworz* (3), *HistRzym* (2), *RejPos* (11), *RejZwierc* (16), *HistHel* (7), *Strum* (3), *CzechRozm* (4), *SkarJedn* (5), *Oczko* (11), *Calag, KochPs* (13), *KochTr, StryjKron* (3), *CzechEp* (3), *KochFr* (6), *KochPhaen, ReszPrz, WisznTr* (3), *KochPam, KochPieś* (6), *PudłFr* (6), *ArtKanc* (6), *ZawJeft, Calep* (14), *GostGosp* (3), *GórnTroas* (2), *GrabowSet* (4), *KołakSzczęśl* (2), *WujNT* (12), *WitosłLut, SkarKaz* (3), *SkarKazSej* (2), *SapEpit, KlonWor* (3), *PudłDydo* (3); *deżdż GrzegRóżn* (3), *KołakCath, KmitaSpit* (2); *deszcz : deżdż BudBib* (17 : 4), *BudNT* (1 : 5), *LatHar* (3 : 2); *deszcz : deżdż : deszdż BibRadz* (13 : 5 : 1), *SkarŻyw* (3 : 3 : 19).

-e- (42), -é- (19); -e- *Mącz* (25), *KochTr, ZawJeft*; -é- *Strum* (3), *KochPam, KochPhaen, PudłFr* (3), *GórnTroas* (2); -e- : -é- *Oczko* (6 : 1), *KochPs* (7 : 2), *KochFr* (1 : 3), *KochPieś* (1 : 3).

sg *N deszcz* (216). $\diamond$ *G dżdża* (37), *deszcza* (5), *dżdżu* (21), *deszczu* (19); *dżdża LubPs, BibRadz* (10), *SarnUzn, LeovPrzep, RejAp, HistLan, KochPs, KochFr, ReszList, KochPieś, ArtKanc* (2), *Calep* (5), *WujNT*; *deszcza Strum* (2); *dżdżu RejPs, RejWiz, CzechEp, PudłFr* (2), *ActReg, GostGosp, PudłDydo*; *deszczu FalZioł* (3), *SkarKaz, SkarKazSej*; *dżdża : deszcza : dżdżu : deszczu WróbŻołt* (- : 1 : - : 1), *BielKron* (- : 2 : 2 : 1), *Leop* (4 : - : 1 : -), *RejZwierc* (1 : - : 1 : -), *Mącz* (- : - : 6 : 3), *BudBib* (2 : - : 1 : 2), *HistHel* (1 : - : - : 1), *SkarŻyw* (- : - : 1 : 5). $\diamond$ *D deszczowi* (6), *dżdżowi* (6); *deszczowi FalZioł, RejPs, BudBib* (2), *SkarJedn*; *dżdżowi LubPs, Leop* (2), *RejZwierc, ModrzBaz*; *deszczowi : dżdżowi Mącz* (1 : 1). $\diamond$ *A deszcz* (93). $\diamond$ *I dżdżem* (24), *deszczem* (17); *dżdżem PatKaz III, RejPs, LudWieś* (2), *LubPs* (3), *RejZwierc, BibRadz* (2), *GrzegRóżn, RejPos* (4), *RejZwierc, ReszList, KochPieś, Calep, LatHar*; *deszczem Mącz* (2), *HistHel, SkarJedn, SkarŻyw* (3), *KochTr, ArtKanc, ZawJeft*; *dżdżem : deszczem FalZioł* (2 : 4), *KochPs* (1 : 2), *KochFr* (1 : 1); -em (10), -(e)m (31). $\diamond$ *L dżdżu* (11), *deszczu* (7); *dżdżu FalZioł, RejWiz* (3), *RejZwierc, BibRadz, RejZwierc* (2), *PudłFr, GostGosp, LatHar*; *deszczu GlabGad, Leop, BielKron* (2), *SkarŻyw* (2), *KlonWor*. $\diamond$ *pl N dżdże* (20), *deszcze* (5); *dżdże LudWieś, LubPs, RejWiz, Leop* (2), *BibRadz* (5), *Mącz* (2), *RejAp, BudBib, ModrzBaz, Oczko, WisznTr, CiekPotr*; *deszcze SkarŻyw* (3), *GrabowSet*; *dżdże : deszcze BielKron* (2 : 1); -e (1), -(e) (24). $\diamond$ *G dżdżów* (16), *deszczów* (2); *dżdżów LubPs, RejWiz, Oczko* (3), *ArtKanc, CiekPotr*; *dżdżów : deszczów BielKron* (6 : 1), *Mącz* (2 : 1); ~ -ów (5), -ow (1), -(o)w (10); -ów : -ow *Oczko* (2 : 1). $\diamond$ *D dżdż(o)m* (1). $\diamond$ *A dżdże* (9), *deszcze* (5); *dżdże FalZioł, BibRadz* (5), *WisznTr, WujNT*; *deszcze BielKron, BudNT, KochPs, KochPieś*; *dżdże : deszcze KlonWor* (1 : 1); -e (2), -(e) (12). $\diamond$ *I dżdżami* (3) *LubPs, BibRadz, LeovPrzep*, *deszczami* (1) *GrabowSet*, *deszczmi* (1) *FalZioł*. $\diamond$ *V dżdże* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Opad atmosferyczny w postaci kropel wody; imber, nimbus Murm, Mymer*¹, *BartBydż, Mącz, Calep; pluvia Murm, Mymer*¹, *Mącz, Calag, Calep, Cn; psecades Murm, Mymer*¹, *BartBydż* (507) : *Murm* 16; *Mymer*¹ 4v; [paw] gdy wzgorę wzlata/ zamię dawa dełzczu przyźłego. *FalZioł* IV 21d; wezmi glift ktore po dżdżu na drodze nayduiá/ wlož ie do fklenicze *FalZioł* V 117, I 89c, V 30v,

54v [2 r.], 55 [3 r.], 56 (16); Defzcz iest początek ziemie, zboże rodząc á mnożąc. *BielŻyw* 136, 123, 161; *GlabGad* C [2 r.], Cv, I, I3v [2 r.]; *WróbŻołt* 67/10, hh7v, hh8; Bo gdy fie tobie zda rofkáezfz płynąc defzczowy ná obliczność fúchey ziemie *RejPs* 97v, 16v; *LubPs* P5, S, X5v *marg*, Yv, cc5v *marg*, ff3; *RejWiz* 35, 122, 150v; *Leop Gen* 7/12, 8/2, 2.*Par* 7/13, *Iob* 38/28; *BibRadz Deut* 28/24, 3.*Reg* 18/44, 2.*Par* 7/13, *Iob* 6/15, 28/26 (12); A gdy iuż nie był defzcz trzy látá y fześć mieięcy/ był wielki głód w Sámáryey. *BielKron* 84v, 82, 263, 278, 287, 447v (17); Hiems etiam significat, Wielkie powietrze pochwyściel gdy fie fnieg mróz/ defzcz wefpołek wiya. *Mącz* 160c, 66a, 203b, 306d [3 r.], 313b, 358c (10); *SarnUzn* C2; *LeovPrzep* A2; *GórnDworz* Kk2v [2 r.]; *HistRzym* 50v; *RejPos* 10v, 89, 103v, 232, 270v; *RejZwierc* 128v, 57, 103, 125; *BudBib* 3.*Reg* 8/35, 17/7, 2.*Par* 6/26, *Prov* 25/22 [23], *Is* 44/14, *Ioel* 2/23 (7); *HistHel* Bv, C2v; *Strum* N2; Heliafz człowiek był podobny nam nędzámí/ á modlitwą modlił fie áby deždż nie był/ y nie był dzeždż ná ziemię [*oravit ad non pluendum et non pluit super terram*] trzy látá/ y fześć mieięcy *BudNT Iac* 5/17; *ModrzBaz* 67v; *SkarJedn* 3, 96 [2 r.]; y táfz to máteryá [*dymy z ziemi*]/ kiedy fye wilgotnieyfza tráfi/ tedy fye wzgóre podniózfzy/ á ná obłoki záwiefiwfzy/ w defzcz obráca *Oczko* 6, 7 [4 r.], 9, 18, 41 v; Miáfto dżdżá z niebá pádał grad kámięniŃty/ A z grádem niefłychány wicher ogniŃty. *KochPs* 159, 213; *SkarŻyw* A2, 271, 527 [3 r.], 545; ZIemiá defcz piie/ ziemię drzewá piiá/ *KochFr* 24, 91, 93, 125 [2 r.]; *KochPhaen* 1; *KochPieś* 40, 72; [*o kocie*] A to ták wiefcza beftyia Ze fye záwżdy ná defcz myia. *KochSob* 60; ZE dżdżu w wczoráyfzá owę wielką niepogodę/ Mogę rzéc/ zem był tráfił ná czyftá gofpodę. *PudlFr* 38, [3]; *ArtKanc* P14; Subgrunda – Nakriczie przezktore defcz zbudowaniá z czięka. *Calep* 1016b, 201b, 342b, 446b, 512b, 815a (9); A kiedy defzcz/ tedy wżędy opátrzyć/ áby gdzie nie cíekło *GostGosp* 22, 68, 104; *LatHar* 623, 665; Gdy widźicie obłok wchodzący od zachodu/ wnet mowicie; Będzie defzcz: y ták bywa. *WujNT Luc* 12/54, s. 761, 794 *marg*; *KmitaSpit* A4v; *CiekPotr* 30, 63.

W porównaniach (38): odpadli odemnye wżchylŃtky grzechi. yakoby defcz fnyeba. *PowUrb* 3v; *BierEz* 2v; *WróbŻołt* 10/7; A przyfście iego będzie káždemu ták wdzięczne/ iako defzcz nowo poŃianemu zbożu *RejPs* 105, 105v, 115, 174v; Y wnet tám hoynye Mánná yáko defzcz pádáłá *LubPs* R6v, R6v; Ocżekawáli mie iáko dżdżá y wŃthá fwe rozżiewáli by ná gwałtowny defzcz z wieczorá. *Leop Iob* 29/23, 4.*Esdr* 4/50; A tegoż dnia gdy wyfzedł Loth z Sodomy/ fpadł iák deždż ogień z fiárką z niebá [*pluit ignem et sulphur de caelo*] á wytrácił wŃztyki. *BibRadz Luc* 17/29, *Mich* 5/7; *BielKron* 451; *RejPos* 56, 112v [2 r.], 138; *RejZwierc* 214v; *CzechRozm* 42v; Prágnie cíę duŃzá/ prágnie cíáło moie/ Iáko dżdżá ziemiá w frogié letné znoie. *KochPs* 89, 208; iáko defzcz wŃztyki ziołá ozywia/ y rozmáite bárwy im dáie: ták iego náuká [*Ducha Ńwiętego*] rozne ftany/ y obyczáie/ y fpoŃoby ludzkie polewáłá/ *SkarŻyw* 544, 13, 372, 374 [2 r.]; *ReszList* 154; wiátry náftána/ Które iáko defzcz náŃzé lzy rozżoną *GórnTroas* 68; *LatHar* 12, 399; gdy Aufter záchwieie/ LiŃt z drzewá lecąc iáko deždż ziemię przyodzieie. *KoŃakCath* Cv; *WujNT Luc* 17/29; *KmitaSpit* Bv; *SkarKaz* 609b; Bo iefli Pan ten wielki chćieć będzie/ nápełni go duchá wmieiętnoŃci/ á on puŃci iáko defzcz wymowę mądroŃci fwey *SkarKazSej* 663a, 687b; Z wŃt twoich płyná fłowá iák defzcz cíchy z niebá *SapEpit* B.

Przysłowia: Bo i na dąb pioron biye A brzoŃtkę iedno defcz zmiye *RejRozm* 406; *RejZwierz* 131. Gdyż z wielkiey burze oney máło fnađż dżdżá było. *HistLan* C.

Idzie defzcz yáko cebrem lał. *Mącz* 361c; *PudlFr* 50.

CzechEp 89; Owo tych sądow co zywo czeka iako kania dzdzu. *ActReg* 156.

A Márarmor tákież zawnždy/ napiękniefzy bywa/ Im go częłciey kropiámi/ defzcz fwymy omywa. *RejZwierz* 114.

Po prętkim dzdzu/ rádo fie pięknie przeiásniewa *RejWiz* 141 v; *BibRadz Is* 18/4; *RejZwierz* 100; Pomnię/ iż po dźdzu iálny dźiēn przychodzi. *PudłFr* 21 [ogólem 4 r.].

Evitata Charybdi in Scyllam incidi, Vciekłem ze dzdzu pod rynnę. *Mącz* 51b, 14b, 376d; z błędu w bład iáko mowią/ ze dźdźa pod rynnę wypadáią *ReszList* 183 [ogólem 4 r.].

Vocat pluviam cornix, Wroná woła defzczu/ to yeft známionuye defzcz *Mącz* 504a.

Frazy: »deszcz idzie (a. przydzie, a. szedł), idący« = *pluit, imber qui imminet Vulg; pluendum, pluvia pluat PolAnt* [szyk zmienny] (17 : 1); Corez ieft druga riba morzka/ iako piŕze Euŕculap. iŕe gdy defzcz idzie/ tedy fie fkrije w iame ŕwoię *FalZioł* IV 32c, IV 32c; *Leop Job* 38/26; *Eliafz* [...] naboźnie fie modlił áby deŕdz nie ŕzedł/ y nie ŕzedł deŕdz na ŕiemię pułczwártá látá. *BibRadz Iac* 5/17; Tego czáfu ŕzedł defzcz od wielkiey nocy áż do Iefieni máło przeŕstawáiąc *BielKron* 359v, 4v, 253, 286v, 298; *Mącz* 306d [2 r.]; *GórnDworz Kk2v*; *BudNT Apoc* 11/6; *SkarJedn* 96; *StryjKron* 345; *WujNT Act* 28/2, *Apoc* 11/6.

»lał (a. leje itp.), wylać deszcz; linąć deszcz(em)« = *compluit Mącz; imber qui imminet Vulg* [szyk zmienny] (8 : 2; 2); *Leop Act* 28/2; Gdy obłoki pełne będą/ wyleią defzcz ná zyemię. *BielKron* 82; *Mącz* 306d; *KochPs* 40, 114, 119; *KochPieś* 31; Niechay deŕcz z niebá ná nas gwałtowny nie leie *PudłFr* 66, 21; Liń frogim deŕczem/ roŕpuŕć morŕkie wáły/ By nas pobráły. *Zawjeft* 10; *GrabowSet* Q4v; Defzcz ktemu lał gwałtowny/ á wiátry tefz wŕtáły *PudłDydo* A4.

»deszcz (po)kropi (a. pokrapia itp.); pokrapiać deszczem; kropia (a. kropla), kropienie (a. pokrapianie) deszczu; pokropiony od deszczu« = *pluit Murm, appluit Mącz* [szyk zmienny] (4; 3; 4 : 2; 1); *Pluit. Es regnet. Defcz kropy. Murm* 16; Defzczczu [!] pokrapianie Z małem pogrzymaniem. *FalZioł* V 55v; A fuchą zyemię pokrapia thu dzdźami obfitemi *LubPs* ff2v, X5v; *RejWiz* 126v, 181v; *Leop Ps* 64/11; Terra pluviis non abluitur, Nie bywa pokropiona od dźdźu. *Mącz* 199d, 306d; *HistRzym* 50v; w koło nich wŕzytki mieyfcá bárzo mokre/ á tám gdzie fłucháli ludzie/ fuchuchne zoŕtáły: iŕz nikt w onym cyrklu kropie defczu nie vczuł. *SkarŻyw* 545; *ArtKanc* M5; *Calep* 1021b; *JanNKarGórn* G4.

»puŕcił ŕię deszcz« = *emmittitur pluvia Vulg* [szyk zmienny] (2); *BudBib* 4. *Esdr* 4/47 [49]; W kazánie táki fie defcz wielki z łyŕkánim y gromy puŕcił; iŕz fie chćieli wŕzyfcy rozbieżec. *SkarŻyw* 545.

»deszcz spadł (a. padał) itp.); dźdźem przepadać« = *pluvia cadit Calag; compluit Mącz; descendit pluvia Vulg; fuit pluvia PolAnt* [szyk zmienny] (19; 1); Lato będzie dźdźem przepadało. *LudWieś* B; *RejWiz* 181v; *Leop 3.Reg* 18 arg; *BibRadz Gen* 7/12, *Zach* 14/18; á cokolwiek dźdźu ná thy gory pada według ich ŕzerokiego roŕciágnienia/ ípływa álbo do Renu/ álbo do Dunáiu *BielKron* 286; *Mącz* 306d; á wnet w wielkiey obfitoŕci vpadł defzcz ná wŕzytki zyemie. *RejPos* 10v; *HistHel* C2v; *Strum* M; *Oczko* 9; *Es regnet. Defcz páda. Pluvia cadit. Calag* 180a; tákie wiátry y defcz zniebá ípadł/ iŕz ogień rozmiotał y pogásił. *SkarŻyw* 21, 270 [2 r.]; *WisznTr* 12; *WujNT Matth* 7/25, 27, *Iac* 5/17; *PudłDydo* B3.

»deżdż ustał« (1): A dla tego zawnięgnięone fą dżdże ráne/ á deżdż późny wfthał [*pluvia non fuerit*] *BibRadz Ier* 3/3.

»na deszcz się zbiera (a. zbierze)« (2): *Impendente pluvia seri iubent*, Gdy fie ná defzcz zbiera ftać każą. *Mącz* 288b; *SkarŻyw* 374.

Zwroty: »(po)da(wa)ć deszcz(e)« = *dare pluviam Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (22): *KrowObr* 53; *Leop* 3.Reg 18/1; Y zafię fie modlił/ á niebo podáło deżdż/ y ziemiá wydála owoc fwoy. *BibRadz Iac* 5/18 [*przekład tego samego tekstu BudNT*], *Is* 30/23; *BielKron* 85; Bo iednoc to Boże dobrodzieystwo ieft [...] rowno wfzytkim dáwa defzcz [*Vulg Matth* 5/45] *RejZwierc* 97v; rzekł Iehowá do Elijałzá trzeciego roku rzekąc/ idz/ vkaż fie Acháwowi bo dam defzcz ná oblicze ziemie. *BudBib* 3.Reg 18/1 [*przekład tego samego tekstu Leop*], 1.Reg 12/17, 18, 3.Reg 8/36, 17/14, 2.Par 6/27, *Zach* 10/1, *Bar* 5/51; Acz siebie bez świádectwá nie opuścił dobrze czyniąc/ z niebá deżdże daiąc y pogody płodne *BudNT Act* 14/17 [16] [*przekład tego samego tekstu WujNT*], *Iac* 5/18; *ReszPrz* 113; *ArtKanc* T11v; *KolakSzczęśl* B, B3; *WujNT Act* 14/16; *SkarKaz* 6a.

»(po)moknąć (a. umakać) od (a. na) deszczu; deszcze namoczą, moczące; deszczem umoczony« = *madefieri Mącz* [szyk zmienny] (4; 1 : 1; 1): Wędzonki á fuchy chleb choć nie trzeba iadał/ Ná dżdżu mokł/ á w chroficiáney budzie zawniędy fiadał. *RejZwierz* 9v; *BielKron* 191v; *Madefio*, Vmakam od dżdżu. *Mącz* 116c, 203c; indzie ieft ziemiá piałczyfta/ iefli iey dżdże nienámoczą/ bárzo fkapo chowa fwego oraczá. *ModrzBaz* 119v; *KochFr* 105; Zimny y ciepły czas/ y dżdże moczące; Lody/ śniegi/ y rofy/ Ku wieczney chwale Páńfkiey/ nieście głófy. *GrabowSet* V4v.

»(s-, wy-)puścić (a. (s-, wy-)puszczać), puszczający, puszczoney deszcz« = *distillare, tribuere pluviam, pluere super terram Vulg; dare pluviam, pluere facere PolAnt* [szyk zmienny] (29 : 1 : 1): Tedy ziemia wezdrżała á niebiofa defzcz fpuściły od obliczności boga na gorę Sinai z ftepuiącego *WróbŻółt* 67/9, hh8; *RejPs* 216; *LubPs* dd4; Tedy wam fpuścze dżdże czáfu fwego/ á poda wam ziemiá vrodzay fwoy *BibRadz Lev* 26/4, *Gen* 2/5, 7/4, *Deut* 28/12, *Iob* 20/23, *Matth* 5/45 (9); A gdy było ná świtanu/spuścił Pan Bog ná nie defzcz *BielKron* 31, 84; *RejAp* 134v; *BudBib Ioel* 2/23; A w tey báni oleyu/ nigdy nie vbędzye/ Do tąd/ áż zás Bog fpuści/ defzcz ná zyemy ę [!] wfzędzye. [*Vulg* 3.Reg 17/14] *HistHel* B2v, B3; [*Ojciec który jest w niebiesiech*] ftońcu fwemu daie wfchodźić ná złe y dobre/ y defzcz fpuścza ná fprawiedliwe y niefprawiedliwe. *BudNT Matth* 5/45 [*przekład tego samego tekstu BibRadz, CzechRozm* 243v, *CzechEp* 59, 281, *WujNT*]; *CzechRozm* 6v, 243v; *CzechEp* 59, 281; *ArtKanc* K6; *WisznTr* 7; *Pluviosus* – Vftawnie defzcz pufzcza, iáci [!], mokri *Calep* 815b, 815a; *GrabowSet* E2v; *WujNT Matth* 5/46 [45], *Iac* 5/18.

»(u)czynić deszcz« = *parare pluviam Vulg* [szyk zmienny] (4): *Leop* 3.Reg 18 arg, *Ps* 146/8; Prorocy [...] po wodach chodzili niebo zamykáli/ kiedy chcieli czynili fucho/ á kiedy chcieli czynili defzcz. *RejPos* 10; [Bóg] miedzy blyfkáwicámi defzcz czyni/ y wywodzi wiátr z fkárbow fwych. *BudBib Ier* 10/13.

Wyrażenia: »drobny deszcz« = *molles pluviae BartBydg; psecades BartBydg, Murm, Mymer*¹ (5): *Murm* 17; *Mymer*¹ 4v; *BartBydg* 125v [2 r.]; Bo śniegowi mowi/bądz ná ziemię/ á drobnemu deżdżowi/ y gwałtownemu deżdżowi (tákte). *BudBib Iob* 37/6.

»deszcz gwałtowny« = *nimbus BartBydg, Murm; ventus pluviosus BartBydg; imber pluviae PolAnt* [szyk 15 : 10] (25): *Murm* 16; *BartBydg* 98; *FalZioł* V 55 [2 r.]; Mąż vbogi kthory potwarza vbogie/ podobien iest dżdżowi gwałtownemu/ zá kthorym przychodzi głod. *Leop Prov* 28/3, *4.Esdr* 15/37, *Iob* 29/23, 2/11; *BibRadz Ps* 89/5, *4.Esdr* 15/37; *Procumbere segetes imbribus*, Zyto poległo od gwałtownych dżdżów. *Mącz* 70b; *LeopPrzep* A2; *RejZwierc* 15; *BudBib Eccli* 49/11, *Iob* 37/6, *4.Esdr* 4/47 [49] [2 r.]; *SkarJedn* 24; Tákíe więc kwiáty leża kofá podfieczone/ Albo defzczem gwałtownym na ziemié złożone. *KochTr* 14; *StryjKron* 345; *KochFr* 105; Sluchay iáko bije w ściány Z gwałtownym dżdżem grad zmiefzány *KochPieś* 24; *PudłFr* 66; *PudłDydo* A4, B3.

»deszcz krupisty« (1): Defzcz y grad/ albo wmiałto gradu defzcz krupisty. *FalZioł* V 55.

»jako (a. by) majowy deszcz« [szyk 2 : 1] (3): Gdyż ćwiczenie ná rozum iest by defzcz Máiowy/ Kthory káždemu zyołku bywa bárzo zdrowy. *RejWiz* 1v; *Nádzieią* iest práwie iáko on MáyoWy defzcz/ kthory fzczep on nadobnie nakrapia *RejZwierc* 129, 82v.

»nagły deszcz« (2): *Imber. Placzregen. Nagły defzcz. Mymer*¹ 4; *BartBydg* 72b.

»deszcz (na)walny; nawałność dżdżów« = *imber BartBydg, Calep, Vulg; nimbus Mymer*¹, *Mącz, Calep* [szyk 6 : 5] (10; 1): *Mymer*¹ 4v; *BartBydg* 72b, 98; Potym ffeđł przedemną obłok pelen wody y wydał z liebie defzcz nawałny [*pluviam impetu multam*]. *Leop 4.Esdr* 4/49, *Iob* 38/25, *Eccli* 49/11; *BibRadz Ez* 38/22; *Nimbus, Wielki defzcz. Pochwiściel/ Nawałność dżdżów. Mącz* 247b; *RejZwierc* 165v; *Calep* 506b, 699a.

»deszcz niepokodny« [szyk 1 : 1] (2): PRzećiwné chmury fłonce nam zákrzyły/ Y niepokodne defcze pobudziły *KochPieś* 31; *PudłDydo* A4.

»deszcz nieprzeplacony« (3): Ty nocną rofłę ná fuché zagony Spufzczafz/ y wczesny defzcz nieprzeplacony: *KochPs* 93, 105, 155;

»deszcz obfity« [szyk 4 : 1] (5): Iáko gdy obfity defzcz ná runo vpádnye/ Ták też twoye kroleństwo rozhoyni fie fnádnye *LubPs* Q4, ff2v; *RejWiz* 181v; Zátym y defzcz ná wřzytki/ ftrony fpadł obfity *HistHel* C2v; [żonie *Tęczyńskiego mówić*] Dáléy žal niedopuścił/ y płáč znakomity Który iéy z oczu płynął/ iáko defcz obfity *KochPam* 82.

»pirwszy deszcz« (1): *Primores etiam accipitur pro primis ut primores imbres, Pirwřze dżdże. Mącz* 322a.

»deszcz płodny« (1): Náuká ma iák defzcz płodny niech ná was vpádnie *LubPs* gg3v.

»pokodny deszcz« (3): Od niego [*Boga*] letnie ciepłó/ wdźięczny chłód pochodzi/ On zágorzáłe zboża pokodnym dżdżem chłodzi *GrzegRóżn* N4v; *BudBib* I 289a marg; *KochPs* 97.

»deszcz pomierny« (1): Y defzcz pomierny tedy záwždy piękniej ziołá ożywia y zázieleniewa niżli ow gwałtowny *RejZwierc* 15.

»ustawiczny, ustawny deszcz« = *continens imber Mącz* [szyk 7 : 2] (8 : 1): *Mącz* 447a, 491d; Thegoż roku powođz byłá wielka z vřtáwicznych dżdżow/ y zboża ná polu w kopach porafáły. *BielKron* 418v, 228, 309, 314, 359v marg, 415, 423.

»wielki deszcz« = *imber, nimbus Mącz; pluvia magna PolAnt* [szyk 12 : 8] (20): *FalZioł* V 72; wřzakem to wiedział że z tey chmury miał vpáć wielki defzcz. *BielŻyw* 47; *HistAl* [13]v; *Leop 4.Esdr* 4/50; Potym rzekł Eliafz do Achábá/ Idź/ iedz á piy/ ábowiem oto fzum dżdża wielkiego [*quia sonus*

est multitudinis pluviae]. *BibRadz* 3.Reg 18/41, 18/45; *BielKron* 85, 308, 391, 465; *Mącz* 165d, 247b; *HistHel* C2v; przepadł tu tak wielki dęszcz/ że woda od Góry do góry wiała *Strum* M; Krew po drogach żywa płynie/ Iako gdy dęszcz wielki linie *KochPs* 119; *SkarŻyw* 252, 270, 545; *ArtKanc* K15v, Q9.

»deszcz zimny« = *frigidus imber* *Mącz* [szyk 2 : 1] (3): Dęszcz zimny dłu⁸⁰ trwały/ albo telo wiatr. *FalZioł* V 55, V 55; *Ubi frigidus imber altius ad vivum persedit*, Gdy zimny dęszcz do żywego dojął. *Mącz* 379b.

Szeregi: »(jesli nie) deszcz, (i, albo, tedy) grad; z dżdżem grad« = *pluvia et grando* *PolAnt* [szyk 16 : 4] (19; 1): *FalZioł* IV 52a, V 55 [5 r.], 55v; Pewnie widzi iż z niebá ná doł będą goście. Ieśli nie dęszcz tedy grad plutá iáka pewnie *RejWiz* 125v, 150v, Cc8; *BibRadz* Ex 9/34, Sap 16/16, 22; *RejAp* 175; A Iako pólpolicie po grzmieniu bywa dęszcz álbo grad/ thákże theż po pyłze bywa pólpolicie wzgárdzenie *RejZwierc* 72, [78²]v, 165v; *CzechRozm* 6v, 84; *KochPieś* 21.

»grom, (i) deszcz; grom ze dżdżem« = *grando et pluvia, tonitrua* *PolAnt* [szyk 7 : 2] (8; 1): Od pełniey y przez ófłatnią czwierć/ iuż gorąca iuż dżdże/ iuż gromy przechodzić będą. *LudWieś* B2v, B2; *LubPs* dd4; *BibRadz* 1.Reg 12 arg; oto dziś ieft iáfny dzyeń y żniwo pńzenice/ będę prosił Páná á da grom y dęszcz. *BielKron* 64 [przekład tego samego tekstu *BudBib* 1.Reg 12/17], 338v; *BudBib* 1.Reg 12/17, 18; *Eneás* też z *Dydoną*/ do dołu iednego/ Wpádli dla dżdzu y gromu wnet niepogodnego. *PudłDydo* A4.

»jasno (a. jasność) albo (albo też, i) deszcz« [szyk 2 : 1] (3): Według przyrodzenia znamienia iafnoć/ albo dęszcz *FalZioł* V 55, V 55v; Nie odmieniayże sie iáko *Márzeć* ná *Wiofne*/ gdzie iednego dnia będzie y dęszcz y iáfno y krupy *RejZwierc* 24v.

»deszcz, (i) łyskawice (a. łyskanie); z deszczem łyskawice, deszcz z łyskaniem« = *pluvia et fulgura* *PolAnt* [szyk 4 : 3] (4; 2 : 1): *FalZioł* V 55; *BibRadz* Ps 134/7; we wtorek wiała wielki wiátr/ dęszcz y łyskánie/ tak iż wiele namiotow Pruskich pochwycił. *BielKron* 383v, 444; [Bóg] Z dęszczem ognińté miéłza łyskávice/ Wiátrów dobywa z fwyé fkrytéy fkárbnice. *KochPs* 198; *SkarŻyw* 252, 545.

»(ani) deszcz albo (ani) niepogoda« (2): ieśli dęszcz álbo iáka niepogodá bylá tedy táka wodá [...] nie tak będzie dobra *Oczko* 26, 26v.

»deszcz i pogoda« (2): *BudNT* Aa; [modlitwa] O dęszcz/ y o pogodę *LatHar* 745.

»[nie] rosa i (ani) deszcz« (3): *BielKron* 84; Przez trzy látá y roły/ y dęszczu nie będzie [si erit annis his ros et pluvia *Vulg* 3.Reg 17/1]/ A wielki głód powítanie/ w tym krolestwie wśzędzye. *HistHel* Bv; *KochPs* 93.

»(i) deszcz i słońce« [szyk 2 : 1] (3): Kiedy dzień nie iednoštáyny/ iż y dęszcz y słońce [...] ná dwor bez odżienia ciepłego nie wychodź. *SienLek* 10v; *WisznTr* 12; *SkarKaz* 611b.

»deszcz, (i) susza« [szyk 1 : 1] (2): Abychmy wiedzieli iż dęszcz y sułza ieft wręku Bożych/ á gdy fię iemu zda thedy gi spułzcza. *BibRadz* I 2a marg; *KlonWor* 79.

»deszcz, (a, i) śnieg« = *nix et pluvia* *Vulg, PolAnt* [szyk 2 : 2] (4): *RejWiz* 93v; *RejZwierc* 78v; IAKo śnieg lećie/ á dęszcz we żniwá/ tak nieprzyłtoi głupiemu sławá. *BudBib* Prov 26/1; *Strum* Nv.

»(ani) wiatr i (ani, a, albo, albo i) deszcz; wiatr z deszczem« = *ventus et pluvia* *Vulg, PolAnt* [szyk 16 : 12] (24; 4): Wiatr ciepły/ czałem z dęszczem lubieznem. *FalZioł* V 55v, V 55 [2 r.], 55v, 56 [6

r.]; Bo thák powiáda Pan. Nieuzyrzycie wiátru/ áni dżdża/ [*Non videbitis ventum neque pluuiam*] á tho łożyífko będzie pełne wody/ y będziecie pić *Leop* 4.Reg 3/17 [*przekład tego samego tekstu BibRadz*]; *RejZwierz* 37v; *BibRadz* 4.Reg 3/17; *BielKron* 191v, 383v, 444v, 447; *Procella*. Pochwiściel nawálny wiatr s defzczem y s wiátrém á zwłafzczá nawálność ná wodźie. *Mącz* 324a; *GórnDworz* H3; *Oczko* 26v; *SkarŻyw* 21, 244; *PudłFr* 21; *GrabowSet* L; *WitosłLut* A3; *KlonWor* 19, 40, 77.

»deszcz albo (a, i) zachmurzenie (a. chmury, a. pochmurność)« [*szyk 3 : 1*] (4): *FalZioł* V 55 [3 r.]; *Nebulosus ager aut locus*, Mieyfce gdzie częłte dżdże y chmury powftáya. *Mącz* 243b.

»[nie] deszcz i (ani) zimno (a. zima)« = *imber et frigus* *Vulg*, *PolAnt* [*szyk 6 : 2*] (8): *FalZioł* IV 2d; *Leop Act* 28/2; *BibRadz Act* 28/2; Náyduie fie s piímá iź przed potopem nigdy defzcz áni źimá nie bywáká *BielKron* 5v; *SkarŻyw* 135, 472; *LatHar* 633; A bowiem [oni obcy ludzie] zápaliwfy kupę drew ogrzewáli nas wlytykich/ dla dżdża idącego/ y dla źimná. *WujNT Act* 28/2 [*przekład tego samego tekstu Leop, BibRadz*].

W przen (7): *WróbŻołt* V7v; ferceć rádością y defzczem ducha świętego pokropi y nápełni ie dobrá wolą *SkarŻyw* A4v, 536, 542; rácz nas dżdżem przyftoynym opátrzyć/ ábyfmy z wiefłzá nádźieią fżukáli rzeczy wiekuiłtych *LatHar* 623.

Wyrażenie: »majowy deszcz« (1): A pilnie ten fzczep tey ftaley wiáry fwoiey okopyway y poleway tym Máyowym dżdżem tą zupełná nádźieią fwoią *RejZwierc* 129.

Szereg: »deszcz a rosa« (1): przesz którą [*Maryję*] obfytem ducha fżwyątego dżdżem a rofą polano yeft kozde fthworzenye *PatKaz III* 96v.

Przen: *Lzy* (2): *RejWiz* 122; Zródłá płyną po licu/ á z twarzy défłcz fpada *GórnTroas* 63.

2. Na oznaczenie innych opadów pojmwanych przeważnie jako kara boża (18):

Frazy: »deszcz pada(ł)« (2): *Pluit lapides*, kámienny defzcz páda. *Mącz* 306d, 306d.

»deszcz szedł« (3): Ktorego czału [*lata 1543*] krwáwy defzcz fzedł wkráinie Monáfterieńskiey. *BielKron* 192v, 363v; *StryjKron* 345.

Zwroty: »(s-, wy-)puścić deszcz« = *inundare imber* *PolAnt* [*szyk zmienny*] (6): *RejPs* 155v; Ale Pan widząc w grzełfnych tákye fwowolności/ Pucí ná nie fiárczány defłcz s fwoyey fregości *LubPs* C3v; *BibRadz Ez* 38/22; *GrzegRóżn* B3, C3v; *SkarŻyw* 303.

»wylać deszcz« (1): [*Bóg*] Ná złé ludzi wyleie defzcz gorący siárczány *KochPs* 16.

Wyrażenia: »deszcz gradowy« (1): Potem pułłczáł nánie fropi defłcz gradowy ták yź drzáłá ziemiá przed gromem á przed ftráchem błýłkánia *RejPs* 155v.

»deszcz kamienny, z wielkiego kamienia« [*szyk 4 : 2*] (5 : 1): *Nunciatum regi lapidibus pluisse*. Oznaymiono królowi że kámienny defzcz pádał. *Mącz* 306d, 184a [2 r.], 306d; á gdy wćiekáli/ Pan Bog pułłcił ná nie defłdż zwielkiego kámieniá *SkarŻyw* 503, 503.

»krwawy deszcz« = *imber sanguineus* *Mącz* [*szyk 4 : 1*] (5): Tamże w Micháłowie trzy dni krwáwy defłcz fzedł. *BielKron* 363v, 192v; *Mącz* 367b; *StryjKron* 345 [2 r.].

»deszcz ogniowy, ognisty« [*szyk 1 : 1*] (1 : 1): *BibRadz Ez* 38/22; Pan od Páná fpułłcił deždź siárkowy y ogniowy. *GrzegRóżn* C3v.

»deszcz siarczany, siarkowy« [szyk 2 : 2] (3 : 1): *LubPs* C3v; ogniŃty y fárczány deždž wypuŃczę nań [*ignem et sulphur plure faciam super eum*]/ ná iego zaŃtępy/ tákże y ná on wŃzytek lud ktory z nim będzie. *BibRadz Ez* 38/22; *GrzegRóżn* C3v; *KochPs* 16.

Szereg: »woda i deszcz« (1): Wodá y deŃcz krwáwy. *StryjKron* 345 *marg.*

LW